

SKÖNBERGA

RAPPORT 2018/03

Länsstyrelsens beslut, dnr:	431-8256-18 (2018-07-06)
Uppdrag arkeologi projektnr:	18041
Landskap:	Östergötland
Kommun:	Söderköping
Socken:	Skönberga
Fastighet:	Skönberga-Husby 11:83
Fornlämning:	-
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning etapp 1
Undersökt yta:	29 000 m ²
Projektgrupp:	Rebecka Jonsson (projektledare) Lars Andersson (bitr. projektledare)
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen Östergötland
Företagare:	Söderköpings kommun
Undersökningsperiod:	September 2018
Arkivmaterial:	ATA
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs.

Rapporterna från Uppdrag arkeologi är färgkodade:

- arkeologisk utredning
- arkeologisk förundersökning
- arkeologisk undersökning

Creative Commons erkännande Publik licens 4.0, undantaget
Lantmäteriets kartmaterial.

Omslagsbild: Del av utredningsområdet. Foto: Rebecka Jonsson.

Producerad av Uppdrag arkeologi i Sverige AB.
Stockholm 2018.

SKÖNBERGA

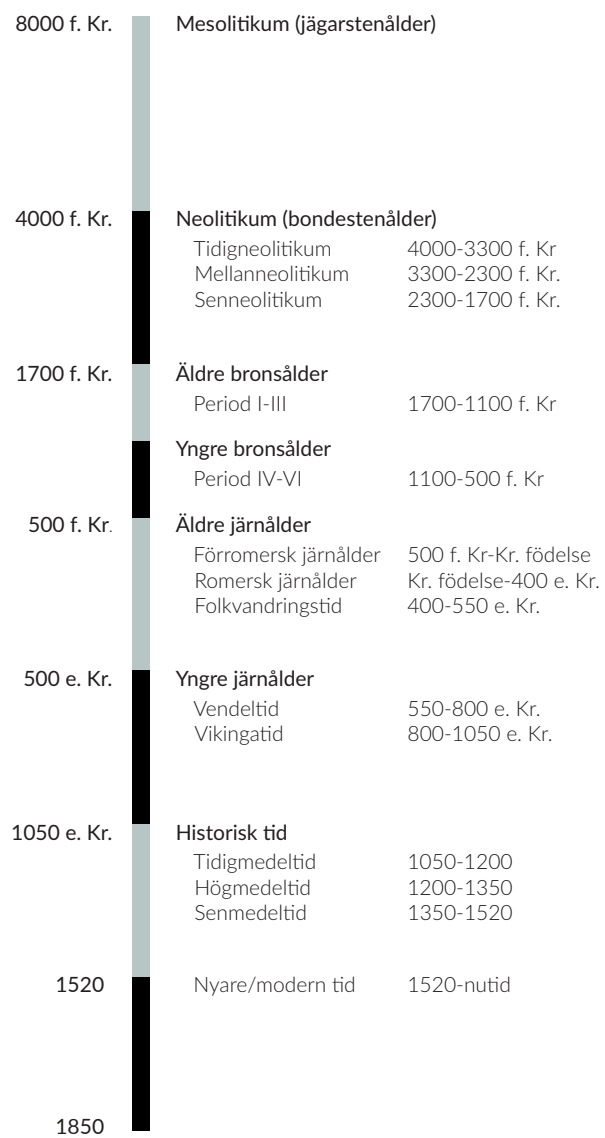
ARKEOLOGISK UTREDNING

ÖSTERGÖTLANDS LÄN
SÖDERKÖPINGS KOMMUN
FASTIGHET SKÖNBERGA-HUSBY 11:83

REBECCA JONSSON

RAPPORT 2018/03

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

Innehåll

INLEDNING	7
Bakgrund	7
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Tidigare undersökningar	9
GENOMFÖRANDE	10
Syfte	10
Metoder och arbetsmoment	10
Dokumentation	10
RESULTAT	12
Kart- och arkivanalys	12
Fältinventering	12
REFERENSER	14
BILAGOR	
1. Objekttabell	

Inledning

Bakgrund

Utredningen föranleddes av att Söderköpings kommun påbörjat ett detaljplanearbete för ny F-6 skola med tillhörande skolgård och multihall inom del av fastigheten Skönberga-Husby. Länsstyrelsen Östergötland bedömde att det planerade arbetsföretaget kunde komma att beröra fornlämningar och beslutade mot bakgrund av detta att en arkeologisk utredning enligt 2 kap 11 § kulturmiljölagen (1988:950) behövde genomföras. Uppdraget ställdes till Uppdrag arkeologi som genomförde utredningen under september 2018. Beställande företagare utgjordes av Söderköpings kommun.

En sammanfattning av resultaten finns att läsa på baksidan av rapporten.

Topografi och fornlämningsmiljö

Skönberga-Husby ligger knappt två kilometer söder om den medeltida stadskärnan i Söderköping i Söderköpings kommun (fig. 1). Området är beläget inom den norra delen av ett större skogsområde vilket sträcker sig mellan Söderköping i norr och Liljerum i söder. Utredningsområdet (UO), som omfattade cirka 2,9 hektar, utgörs av skogsbeklädd och stenbunden terräng, ställvis lätt kuperad med uppstickande hållmark och ställvis flacka lägre partier. Marknivåerna uppgår till mellan 35-40 m ö h vilket innebär att området har varit helt exponerat över havsytan sedan senmesolitikum, kring 5 000-4 000 f. Kr. (SGUs strandlinjenivåkartor). Markslaget utgörs främst av glacial lera och sandig morän och berggrunden domineras av sura bergarter som granit och granodiorit med stråk av basiska bergarter såsom gabbro, diorit och diabas (SGU).

Utredningsområdet avgränsas av Albogaleden i norr och skogsmark samt igenvuxen hagmark i söder och sydöst (fig. 2) Mot öst avgränsas området av bebyggelse, bland annat i form av den så kallade "SOK"-stugan (Skogspojkarnas Orienteringsklubb). Mot väst avgränsas området av befintlig bebyggelse i form av kvarteret Kompassen med villabostäder, även benämnt som "Alboga syd". Inom UO finns rikliga spår av sentida påverkan i form av motions- och orienteringsslingor, anlagda grusvägar med tillhörande släntningar, upp trampade stigar samt skogsdiken.

Historiskt kartmaterial över utredningsområdet, äldre än den häradsekonomiska kartan från år 1868-1877, finns inte att tillgå. En laga skifteskarta från 1830 över trakten Skönberga-Husby indikerar att UO vid denna tid utgjorde en del av Husby bys hag- eller utmark. Detta skulle också förklara bristen på äldre historiskt kartmaterial över området. På den häradsekonomiska kartan från år 1868-1877, liksom på de ekonomiska kartorna från 1946 respektive 1979, är området redovisat som skogsmark med barrträd. På dessa kartor finns ett

Fig. 1. Översiktskarta med läget för utredningsområdet markerat. Skala 1:200000.

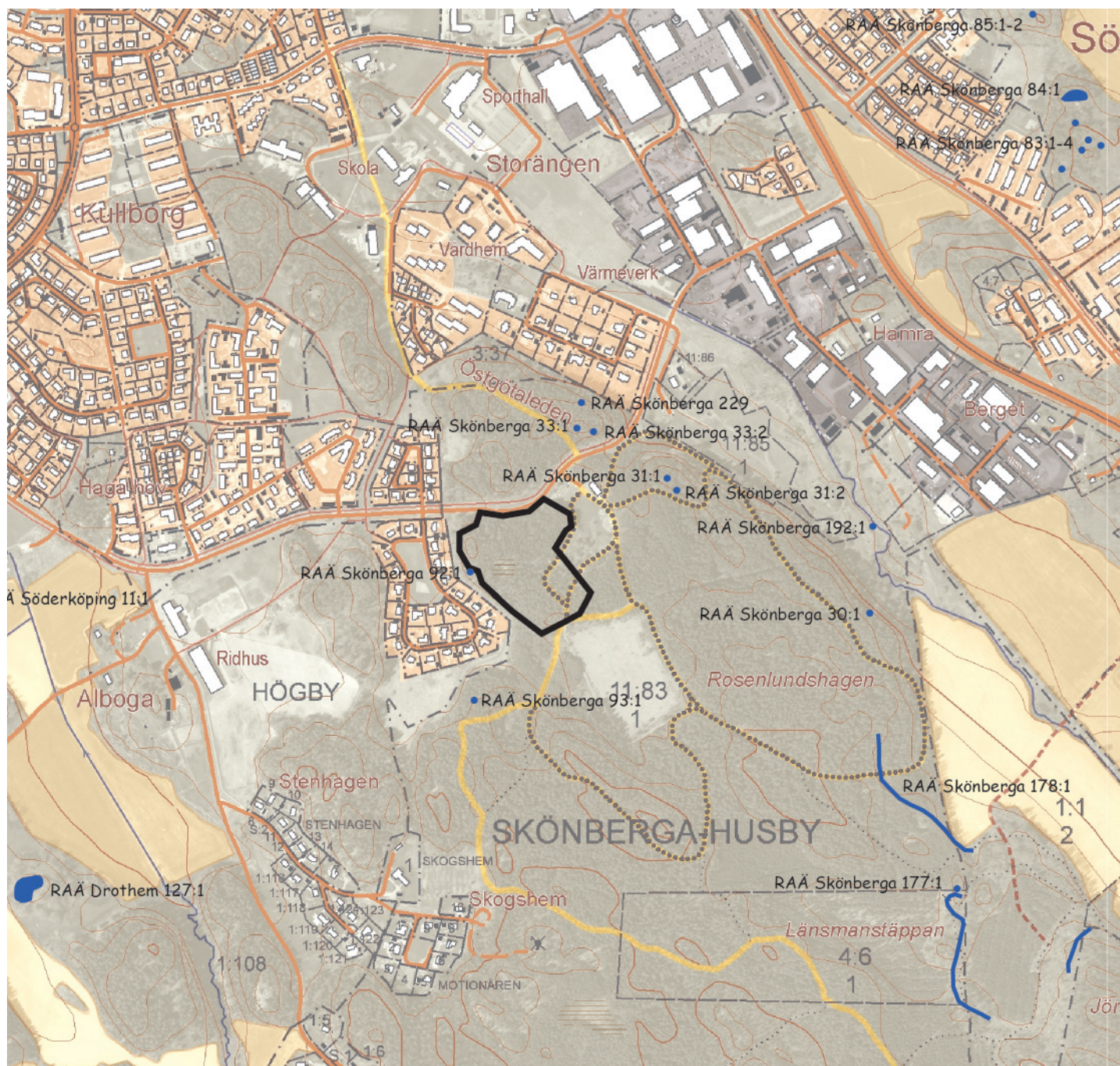

Fig. 2. Fastighetskartan med utredningsområdet markerat med svart linje. Registrerade lämningar i Forndok markerade med blått. Skala 1:10000.

flertal åkerytor direkt väster om utredningsområdet, sannolikt tillhörandes Alboga gård. Idag har dessa åkerytor bebyggts med villabebyggelse både norr och söder om Albogaleden.

Skönberga socken har en rik fornlämningsmiljö och det äldsta belägget för ortnamnet Skönberga dateras till år 1293 (SOFI). Tidiga spår av mänsklig aktivitet i socknen utgörs bland annat av lösfynd av två grönstensyxor, tre flintyxor samt en mejsel i sten som påträffades år 1905 (ATA). Få boplatser från förhistorisk tid har undersökts i närheten av Söderköping (Rönngren 2016: 5). En särskilt uppmärksammas fornlämningsgrav- och boplatsoområdet RAÄ Skönberga 42, mer känt som Ljunga gravfält. Gravfältet undersöktes i omgångar av bland andra Bror Schnittger under 1900-talets första hälft. Gravarna utgjordes främst av stensättningar, högar och domarringar och grav-

fältets kronologi sträckte sig från yngre bronsålder till vikingatid. Särskilt uppmärksammat och omskrivet även internationellt blev ett fynd från år 1911, i form av bröd som tillagats av bark och ärtmjöl. Enligt FMIS finns idag 106 bevarade gravar inom grav- och boplatsområdet. Slutligen kan nämnas Skönberga kyrka från 1100-talet där en målad runinskrift påträffades under en renovering 1984, vilket är ett mycket ovanligt fynd i kyrkor i Östergötland (ATA).

Inga lämningar var registrerade inom UO inför utredningen. I direkt anslutning väster om området finns en osäker rund stensättning, RAÄ Skönberga 92, vilken är bedömd som bevakningsobjekt. Söder om området finns en registrerad fornlämning i form av en rund stensättning, RAÄ Skönberga 93:1. Nordost om utredningsområdet finns registrerade fornlämningar i form av RAÄ Skönberga 31:1-2 samt 33:1-2 varav samtliga utgör runda stensättningar. Norr om RAÄ Skönberga 33:1-2 är registrerat ett bevakningsobjekt i form av en boplatz (RAÄ Skönberga 229).

Tidigare undersökningar

Inga tidigare arkeologiska undersökningar har genomförts inom utredningsområdet. Östergötlands museum genomförde under år 2002 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 samt under år 2008 en arkeologisk förundersökning inför byggnation av bland annat kvarteret Kompassen, inom tre delområden direkt väster och norr om det här aktuella UO. Totalt undersöktes cirka 500 löpmeter. Vid schaktning av området direkt väster om UO, Arboga syd, påträffades inga fornlämningar i åkermarkerna. Vad gäller de två delområden som var belägna norr om UO påträffades inga fornlämningar inom delområdet "PEAB-tomten", dock framkom inom delområdet "Alboga skog" två större härdar vilket resulterade i att platsen bedömdes som en möjlig boplatz (RAÄ Skönberga 229). Härdarna tolkades dock representera en tillfällig aktivitet på platsen, eventuellt sammanhängande med de intilliggande stensättningarna. Ett 14C prov från en av härdarna analyserades och gav en datering till yngre förromersk järnålder (Björkhager 2011:5).

År 2013 genomförde Östergötlands museum en arkeologisk utredning etapp 1 genom Skönberga och Drothems socknar, inför Trafikverkets planer på en ny sträckning av väg E22 runt Söderköping samt ytterligare en väg kallad Skärgårdslänken vilken skulle förbinda väg E22 med väg 210. Sammanlagt utreddes en sträcka på cirka 166 hektar väster och söder om det här aktuella UO. Vid utredningen påträffades 19 stycken ej tidigare kända forn- och kulturlämningar i form av fyra lägenhetsbebyggelser (torp), fyra stensättningar, tre jordkällargrunder, två hålvägar, en stensträng, ett stensträngssystem, en gränssten, en stenmur, en kallkälla samt ett område med höglignande lämningar (Lindberg 2013:16). År 2015 genomförde

Antikvarisk bedömning - begrepp och förklaring

Fornlämning – lämning som uppfyller Riksantikvarieämbetets kriterier för fornlämning. Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen, vilket innebär att det är förbjudet att ta bort, skada, flytta eller täcka över en fornlämning. Lagskyddet är automatiskt, vilket innebär att en fornlämning inte behöver vara känd sedan tidigare eller registrerad i kulturmiljöregistret för att omfattas av lagskyddet. Överträdelse kan innebära böter eller fängelse.

Övrig kulturhistorisk lämning – lämning som enligt rådande praxis vid registreringstillfället inte utgör fornlämning enligt Riksantikvarieämbetets kriterier, men som ändå bedöms ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. plats med tradition.

Bevakningsobjekt – en tidigare använd och i registret förekommande bedömning som innebär att man vid inventeringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen utgör fornlämning eller ej. En lämning med denna bedömning måste därför alltid kontrolleras ytterligare före markgrepp. Begreppet har också använts för fornlämningar där det exakta läget för lämningen varit osäkert. Bedömningen *bevakningsobjekt* används inte längre vid nyregistreringar i kulturmiljöregistret.

Ej kulturhistorisk lämning – lämning som inte bedöms vara av kulturhistoriskt värde. I kulturmiljöregistret förekommer bedömningen även för lämningar som har registrerats, trots att de inte anses ha något antikvariskt värde.

Östergötlands museum en kompletterande utredning etapp 1 inför samma projekt, då det genom Trafikverkets arbete att ta fram alternativa lösningar för passage av Göta kanal tillkommit åtta nya ytor. Inga nya forn- och kulturlämningar påträffades under den kompletterande undersökningen, dock konstaterades fem områden med arkeologiska objekt vilka bedömdes behöva omfattas av vidare arkeologiska åtgärder inför eventuell exploatering (Nyberg & Persson 2015:12).

År 2016 genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom fastigheterna Skönberga-Husby 11:83 och Högby 1:108. Sammanlagt grävdes 1214 m² uppdelat på tre delområden belägna söder om det här aktuella utredningsområdet. Inga arkeologiska lämningar påträffades under utredningen. Ett röjningsröse vilket sannolikt anlagts under 1900-talet påträffades inom ett delområde (Rönngren 2016:18).

Genomförande

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om och i vilken grad fornlämning berörs av aktuell exploatering, samt att så långt som möjligt beskriva dessa.

Metoder och arbetsmoment

Utredningen omfattade en kart- och arkivanalys av historiskt och sentida kartmaterial, flygfotografier samt jordarts- och strandnivåkartor från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). Övriga arkiv som omfattades av analysen var Riksantikvarieämbetets öppna arkiv SAMLA, Fornminnesregistret (FMIS), det digitala ortnamnsregistret SOFI och Antikvarisk-Topografiska arkivet (ATA). Ett GIS-projekt med kartöverlägg av historiska kartor upprättades som underlag inför inventeringen.

Utredningen omfattade vidare en okulär inventering av hela utredningsområdet. Inventeringen motsvarade cirka 2,9 hektar.

Inga naturvetenskapliga analyser bedömdes nödvändiga.

Dokumentation

Påträffade objekt fotograferades, beskrevs och mättes in med RTK-GPS. Inmätta objekt tilldelades vid inmätningstillfället ett unikt ID-nr och har lagrats i det digitala dokumentationssystemet Intrasis. Inga fynd påträffades.

Fig. 3. Bild från fältinventeringen.
Foto: Rebecka Jonsson.

Resultat

Fig. 4 (motstående sida). Plan över UO med påträffat objekt (rött) och registrerade lämningar (blått) markerade. Skala 1:2000.

Kart- och arkivanalys

Vid kart- och arkivanalysen framkom ingenting av relevans för utredningens syfte att eftersöka eventuella fornlämningar inom utredningsområdet.

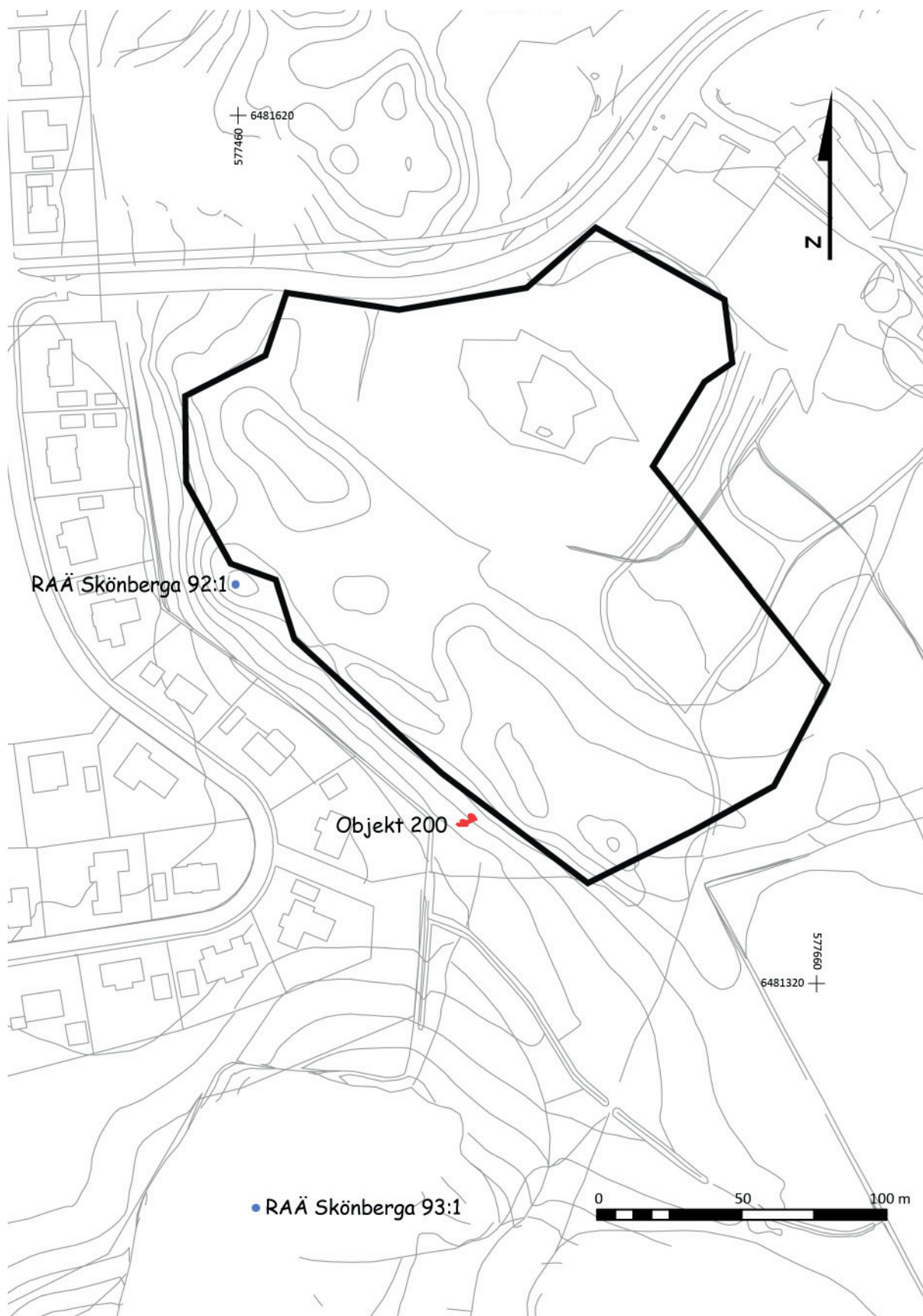
Fältinventering

Vid inventering av UO påträffades inga sedan tidigare okända lämningar. Utredningen har därmed inte kunnat påvisa förekomst av fornlämning inom utredningsområdet.

Ett sentida röjningsröse (objekt 200) påträffades cirka fem meter utanför UO:s sydvästra avgränsning, nära den villabebyggelse som utgör kvarteret Kompassen. På den häradsekonomiska kartan från 1868-1877 samt de ekonomiska kartorna från 1946 och 1979 finns ett antal åkerytor direkt väster om UO, vilka inte gått att återfinna i äldre kartmaterial där området redovisats som hag- eller utmark. Röjningsröset har sannolikt tillkommit i samband med att marken började brukas som åker och bedöms därför ha tillkommit under modern tid. Objektet har registrerats som en övrig kulturhistorisk lämning.

Fig. 5. Odlingsröse, objekt 200 från SV. Foto: Rebecka Jonsson.

Referenser

Björkhager, V. 2011. Villabebyggelse vid Alboga. Skönberga och Drothems socknar, Söderköpings stad, Söderköpings kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2 samt förundersökning. Rapport 2011:61. Linköping. Östergötlands museum avdelningen för arkeologi.

Lindberg, R. 2013. Förbifart Söderköping och Skärgårdslänken. Drothems och Skönberga socknar samt Söderköpings stad, Söderköpings kommun, Östergötlands län. Arkeologisk utredning etapp 1. Rapport 2013:67. Linköping. Östergötlands museum avdelningen för arkeologi och byggnadsvård.

Nyberg, P., Persson, A. 2015. Förbifart Söderköping och Skärgårdslänken. Drothem och Skönberga socknar samt Söderköpings stad, Söderköpings kommun, Östergötlands län. Kompletterande arkeologisk utredning etapp 1. Rapport 2015:58. Linköping. Östergötlands museum arkeologi och byggnadsvård.

Rönnngren, J. 2016. Åker- och utmark i Stenhagen. Skönberga-Husby 11:83 och Högby 1:108, Skönberga och Drothems socknar, Söderköpings kommun, Östergötland. Arkeologisk utredning etapp 1 och 2. Rapport 2016:46. Örebro. Arkeologgruppen AB.

Digitala källor

Sveriges geologiska undersökning (SGU). Berggrundskartan. Genom Kartgeneratorn

http://apps.sgu.se/kartgenerator/maporder_sv.html.

Sveriges geologiska undersökning (SGU). Jordartskartan. Genom Kartgeneratorn

http://apps.sgu.se/kartgenerator/maporder_sv.html.

Sveriges geologiska undersökning (SGU). Strandlinjenivåkartor. Genom Kartgeneratorn http://apps.sgu.se/kartgenerator/maporder_sv.html.

Kartmaterial

Lantmäterimyndigheternas arkiv

Akt 05-skö-64, Laga skifte, 1830

Rikets allmänna kartverks arkiv

Akt J112-56-22, Häradsekonomiska kartan, Å, 1868-1877.

Akt J133-8g6g68, Ekonomiska kartan Söderköping, 1946.

Akt J133-8g6g80, Ekonomiska kartan Söderköping, 1979.

Bilagor

1. Objekttabell

Bilaga 1. Objekttabell

NR	SAKORD	STORLEK M	HÖJD M	BESKRIVNING	BEDÖMNING
200	Röjningsröse	7,1 x 3,3	0,2-0,45	Odlingsröse. Består av ett 20-tal stenar av rundad och skarpkantad gråsten, ca 0,35-0,9 m stora. Ställvis glest mellan stenarna. Röjningssten har kastats upp mot naturliga block. Beväxt med tall och ek. Hör sannolikt till en åker från historisk tid strax sydväst om objektet (utgörs idag av villabebyggelse).	Övrig kulturhistorisk lämning

På uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland genomfördes under september 2018 en arkeologisk utredning etapp 1 inom del av fastigheten Skönberga-Husby 11:83 i Söderköpings kommun. Utredningen föranleddes av att området ska planläggas för en ny F-6 skola med tillhörande skolgård och multihall. Beställande företagare var Söderköpings kommun. Syftet med utredningen var att inför en exploatering fastställa eventuell förekomst av fornlämningar inom området. Inga tidigare fornlämningar var inför utredningen kända inom fastigheten. Vid inventering av utredningsområdet påträffades inga sedan tidigare okända lämningar. En övrig kulturhistorisk lämning i form av ett förmodat sentida röjningsröse påträffades cirka fem meter utanför utredningsområdet. Utredningen har därmed inte kunnat påvisa förekomst av fornlämning inom utredningsområdet.

